

בס"ד

פרשת בא – הרב ברוך רוזנבלום שנת תשע"ה.

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת בא שנת תשע"ה. עוסקת הפרשה בשלושת המכות האחרונות, שהכה הקב"ה את המצרים במצרים – מכת ארבה, חושך ובכורות. בעל הטורים מוצא לכך רמז - בא. עולה בגימ' ג' רמז לו ג' מכות יביא עוד עליו.

ראיתי באחד הספרים רעיון יפה :

מכת בכורות היתה בליל ט"ו בחודש ניסן... וההפרש בין מכה למכה, היה שלושים יום – שלושה שבועות התראה, שבוע מכה. אז אם מכת בכורות היתה בליל ט"ו בניסן, מתי היתה מכת חושך? בפורים.

לפי זה, חודש אחד קודם, מתי היתה מכת ארבה? בטי"ו בשבט.

יוצא:

בטי"ו בשבט, באו הארבה ואכלו את כל העצים... במקום זה, מה אנחנו עושים?

אוכלים פירות... הם אכלו עצים ואנחנו אוכלים פירות ☺

בפורים היתה מכת חושך... ומה אנחנו עושים? {אסתר ח, טז} לַיהוּדִים הַיְתָה אֹרֶחַ וְשִׁמְחָה.

מכת בכורות, היתה בפסח... מה קיבלנו? מצות.

על שלושת המכות הללו, קיבלו היהודים בונוסים. ☺

אנחנו היום ב"ה, נכנסנו לחודש שבט, שאומרים חז"ל, שראשי

התיבות שלו שנתבשר בשורות טובות, ויהי רצון באמת, שהחודש הזה, הבא עלינו לטובה, שעפ"י הדברים שאמרנו מקודם, היתה בו מכת הארבה, וזה היה תחילת הניצוצות של יציאת מצרים, כי כאן פרעה מוכן בפעם הראשונה, להוציא את בני ישראל ממצרים... רק הוא אומר דבר אחד – בלי הילדים!

לכן יש כאלה שאומרים, שזו הסיבה שכתוב כאן וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאֲזֵי בְנֵי וְבָנֵי בְנֵי אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם... מה ההתעללות הגדולה כאן, שאין בשאר המכות?

אז יש כאן כמה רעיונות, אבל עפ"י הדברים כאן, פרעה היה מוכן לשחרר את עם ישראל, רק בלי הילדים, ובעצם זה, שלא הסכמנו לצאת ללא הילדים, נאמר כאן וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאֲזֵי בְנֵי וְבָנֵי אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם...

ממילא, גם בפרשות הבאות, אנחנו עוסקים במועדים... הפרשה הזאת עוסקת בחג הפסח, שבוע הבא בע"ה, פרשת בשלח, אנחנו עוסקים בשביעי של פסח, ושבת אחרי זה, אנחנו עוסקים בחג השבועות... אז ממילא, יש לנו שלושה שבועות רצופים, שאנחנו עוסקים במועדים...

בע"ה היום, אנחנו רוצים לעמוד על חג הפסח, משום שמצוות הפסח, הן לפסח דורות והן לפסח מצרים, נאמרו בפרשה הזאת, והיינו רוצים לעמוד על נקודה אחת, שקשורה לליל הסדר, במבט מאוד מענין, שראיתי בספר שנקרא מתנת חיים, לר' מתתיהו סלומון... שם ראיתי שאלה מאוד יפה...

המאמר מתחיל בשבח ומסיים בגנות... כידוע לכולם, הכוונה לסדר המגיד, בשעה שאנו אומרים – בתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו... מתחיל בגנות ומסיים בשבח... זה המאמר... ואני רוצה לקחת ממנו נקודה אחת, שהתעוררתי אליה היום... ולנסות להבין מה מונח בנקודה הזאת...

הנקודה שממנה אנחנו רוצים להתחיל, היא הנקודה שעליה דיברנו בשבוע שעבר – שתיית ארבע כוסות. המצוה הזאת, היא מצוה מדרבנן, ודיברנו בשבוע שעבר, שזה בא

כתוצאה מארבעה לשונות של גאולה... על המצוה הזאת מדרבנן, אומרת הגמרא, ששתיים ארבע כוסות, כדרך חירות, בהסיבה. ההנהגה הזאת של ההסיבה, נוהגים בה בני מלכים, ולכן אנו נוהגים שליל הסדר להיסיב... אנחנו כולנו בני מלכים...

שאלת השאלה – שתיים ארבע כוסות של יין... נפסק בשולחן ערוך {סימן תע"ב, ס' יא} - **מִצְוַת לַחֲזֹר אַחֵר יֵין אֲדָם**. כותב המשנה ברורה {ס"ק ל"ח} - אַל תִּרְאֵה יֵין כִּי יִתְאַדָּם... עלמא באדמימות ומעלה בחשיבות ועוד זכר לדם שהיה פרעה שוחט ילדי ישראל.

כל אחד שואל את עצמו – איך אתה יכל לשתות יין ולהיסיב, זכר לחרות, בעוד שאותו היין, הוא זכר לזה שפרעה שחט את ילדי ישראל ורחץ בדמם!?

לכאורה, הדבר הוא פלא עצום, אעפ"י שהאור זרוע, מביא עוד כמה וכמה סיבות, מדוע לוקחים דוקא יין אדום.

כותב האור זרוע – לוקחים יין אדום, כי הוא זכר לשתי הגדרים שעשו עם ישראל בליל הסדר... כפי שכולנו יודעים, מה שרשיי מביא בפרשת השבוע, בשם המכילתא {יב, ו} - היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים {יחזקאל טז, ח}, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערום ועריה {שם ז}, ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר מתבוססת בדמך {שם ו}, בשני דמים, ואומר גם את דם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו {זכריה ט, א}, ושהיו שטופים באלילים, {ד} אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה.

סיבה נוספת, מביא הספר פרי מגדים, כך כתוב באשל אברהם, שהסיבה ליין אדום, היא שהמכה הראשונה שהוכו המצרים במצרים, היתה מכת דם.

אז אם זה היה זכר לענין של השחרור, כנגד מכת הדם... אז אני מבין...

אבל אם זה כנגד מה שמביא האור זרוע {חלק ב, ס' ו} שענין היין האדום, זה זכר לאותו דם של ילדי ישראל, שהיה פרעה רוחץ בדמם...

אם ככה זה פלא... אנחנו שותים יין בדרך חירות, זכר לדמם של ילדי ס!?

בליל הסדר אנחנו עושים דברים, שלכאורה, זה דבר והיפוכו – מצד אחד אני מסייבם, שההסבה הזאת מסמלת לנו, שאנחנו נמצאים בצד של חירות ומלכות, ומצד שני, באותה הסבה, אנחנו שותים יין אדום, זכר לדמם של הילדים הקטנים...

אם זה היסוד, בואו נלך שלב אחרי שלב, ונראה שכמעט כל עבודת ליל הסדר, אנחנו עושים דבר והיפוכו:

הנקודה הבאה שאנחנו רוצים לעמוד עליה, היא המצה:

מִצְוַת זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מֵה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצִקֵּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנֶאֱלָם מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת, כִּי לֹא חָמֵץ, כִּי גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה, וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם.

שואל השל"ה הקדוש – איך אתה יכל לומר לי, שהמצה שאנחנו אוכלים אותה, זה זכר לחיפזון שיצאנו ממצרים?

הרי איך פתחת את האגדה של פסח... **הָא לְחֵמָא עֲנִיָּא דִּי אֲכָלוּ אֲבֹהֵתָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם...** אתה מדבר על מה שאכלו אבותינו במצרים... למה נתנו להם לאכל דוקא מצות?

כי המצות נספגות הרבה זמן במעיים, ואתה לא צריך ללכת לאכל כל שעה.

אם ככה, איך אתה יכל לעשות בדבר אחד תרתי דסתרי – לקחת מצד

אחד מצה שהיא סמל לחירות, כי הוציאו אותנו ממצרים בחיפזון... ומצד שאני אתה אומר, שהמצה הזאת מסמלת את השעבוד ואת הקושי, שעם ישראל עבר במצרים:

הרמב"ן בפרשת ראה, אומר במפורש, שהמצה כוללת שתי דברים (טו, ג) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

ובאר בכאן דברים רבים כי הזכיר במצה שתהיה לחם עני להגיד כי צוה לזכור שיצאו בחפזון והיא עני זכר כי היו במצרים בלחם צר ומים לחץ והנה תרמוז לשני דברים וכן אמרו הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.

הרמב"ן לא שואל בכלל שאלה, בניגוד לשל"ה הקדוש שקשה, איך יכל להיות תרתי דסתרי?!

הרמב"ן אומר, שהמצה מסמלת שתי דברים הפוכים – מצד אחד זה לחם עוני, שהאכילו אותנו במצרים, ומצד שני, כי בחיפזון יצאת מארץ מצרים. אז יש לך שילוב- מצד אחד של לחם עוני, ומצד שני יציאה בחיפזון.

אותו דבר כותב הספורנו (שם, ג) - לחם עוני. לחם שהיו אוכלים בעוני ושלא היה להם פנאי להשהות עיסתם עד שתחמץ מפני נוגשים אצים: **כי בחפזון יצאת.** והטעם להזכיר חפזון הלחם הוא כי תמורת אותו חפזון העוני היה לך אחי"כ חפזון הגאולה כענין והפכתי אבלם לששון.

אם אלה הדברים בס"ד, בואו נלך לשלב נוסף:

לאחר שאנו מתחילים את ליל הסדר, ויש לנו את **הקדש**, יש לנו אחי"כ **רוחץ כרפס**... נוטלים ידיים ולא מברכים... לוקחים כרפס... מה זה כרפס?

כל אחד לוקח מה שהוא רוצה... או חתיכת תפוח אדמה, או צנון, או סלרי, יש שלוקחים תות שדה... כל דבר שברכתו "בורא פרי האדמה", פחות מכזית... למה?

כך אומרת הגמרא [מסכת פסחים קיד, ב] - כי היכי דליהוי ביה היכירא לתינוקות כדי שהתינוקות ישאלו שאלה...

מה פתאום, עוד לפני שאוכלים, לוקחים דבר ומטבילים?! אין דבר כזה לפני האוכל... באוכל עצמו, אנחנו כל הזמן מטבילים... לוקחים את החלה ומטבילים בטחינה, או בחומוס, כל אחד מה שמטביל... במהלך הסעודה, ההטבלה, זה חלק מהאכילה...

הילד רואה לפני האוכל, שעדין לא נטלו ידיים, עדין לא אוכלים מצה, ופתאום לוקחים תפוחי אדמה, או כל דבר שברכתו אדמה, ומטבילים במי מלח... אין מושג כזה, של הטבלה לפני האוכל...

אעפ"י שהטבלה, זה סימן למלוכה ולחירות, אבל עם כל זה, לא עושים את זה לפני האוכל...

נפסק בחלק מהפוסקים, אדם שרח"ל, לא יכל לשתות יין, אז בשבת רגילה, הוא עושה קידוש על החלה... שמגיע ליל הסדר, הוא עושה קידוש על המצה...

הוא מברך 'המוציא לחם מן הארץ' ואחרי זה את ברכת הקידוש, שהחיינו, 'על אכילת מצה', ואוכל מצה בהיסבה... רק אחרי זה הוא מתחיל את הענין של **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**... כי הוא עשה את הקידוש על המצה עצמה...

עפ"י זה אומרים המפרשים – אם אתה עושה קידוש על המצה עצמה, אתה לא עושה כרפס, למה?

כי על הענין שישאלו הילדים, זה רק כאשר הם רואים דבר משונה, שלפני האוכל אתה מטביל דבר, שאתה לא נוהג לעשותו... ואז הילדים שואלים "מה נשתנה הלילה הזה"...

אבל אם אתה עושה את זה באמצע האוכל... אין כאן שום דבר שונה, באמצע האוכל, כולם מטבילים...

אז ממילא, אומרים המפרשים- אין לך שום ענין לעשות את ענין ההטבלה של הכרפס, במי מלח...

אבל יש כאלה, שאומרים שזה לא כך... אתה מטביל את הכרפס, לא רק כדי שישאלו הילדים... להטבלת הכרפס במי מלח, יש כמה וכמה סיבות.

אחת הסיבות היא, כי זו תחילת הגלות של מצרים... כך כותב רבינו מנוח על הרמב"ם, שהיתה כיון שלקחו את הכתונת של יוסף, והטבילו אותה בדם.

נאמר במגילת אסתר (א, ו) **חור כרפס ותכלת אחוזו בחבלי בוך וארגמן**...

אומר רבינו מנוח [חמץ ומצה, פרק ב, הלכה ב] – ולפי שהבגד של יוסף היה עשוי, מסוג בד שנקרא כרפס כמו שנאמר במגילת אסתר (א, ו) חור כרפס ותכלת אחוזו בחבלי בוך וארגמן... והורידו את הבגד הזה ממנו, לכן לוקחים כרפס, ומטבילים אותו במי מלח או בחומץ, כי זה מסמל את ויבך אתו אביו... זה תחילת הגלות.

בספר שנקרא מטעמי יצחק, הוא אומר – הטבלת הכרפס בדוקא, כיון שכרפס, ראשי תיבות - כל סוס רכב פרעה.

והיות והמצרים נכנסו לתוך המים, וטבעו בתוך המים, אז אתה מתחיל בענין של הכרפס... והסיום של המעמד הזה, היה בקריעת ים סוף.

יוצא, שהטבלת הכרפס, זה לא רק בשביל שישאלו הילדים, אלא לסמל את תחילת השעבוד, וגם לסמל את סיום הגלות במצרים וקריעת ים סוף...

רבותי, הפלא הגדול הוא, שההטבלה, היא סמל למלכות. אדם שאין לו סימני מלכות, אדם שאין לו שמץ של הנהגה של מלכות...

תסתכלו איך אוכלים ערבים שנמצאים בעבודה... אין להם ענין של הטבלה... הם לוקחים לחם שלם... מוציאים את כל הפנימיות של הלחם, ושופכים לבפנים את כל הטונה והירקות שלהם, וככה הם אוכלים... זה סדר העבודה שלהם ☺

אבל בני מלכים, שמטבילים, הם לוקחים את הלחם, ומטבילים בתוך איזה שהוא טעמא, אבל לא ששופכים את הטעם על הלחם... זה דבר שלא נעשה בדר"כ...

אם ככה יוצא, שענין ההטבלה, מסמלת מלכות מסוימת, **ככה מסביר גם האברבנאל**, את שאלת הילד בליל הסדר "מה נשתנה" - עושים שתי פעולות בלילה הזה – ההסבה וההטבלה זה סמל למלכות, והמצה והמרור זה סמל לגלות.

בא המשנה ברורה [סימן תע"ט, ס' י"ט] וכותב - למה לקחו לכרפס מין, שנקרא בשם כרפס?

אלא כרפס זה ראשי תיבות של ס-פרך = 60 ריבוא עבדו בעבודת פרך.

יוצא שהענין של העבודה שעבדו במצרים, היתה עבודת פרך... שישים ריבוא, נכנס בתוך הכרפס הזה.

נמצא, שבאותה פעולה, אתה עושה דבר והיפוכו – אתה לוקח כרפס, ומטביל אותו במי מלח, שההטבלה הזאת מסמלת מלכות, ומסמלת חירות... ובאותה פעולה, אתה מטביל כרפס, שמסמל שישים ריבוא אנשים, שעבודה עבודת פרך!

אז זאת אותה שאלה שיש לך ביני – אתה לוקח יין, שמסמל מלכות, ואותו יין, זה גם סמל לדמם של ילדי ישראל!

איך אתה יכל לשלב מלכות, עם עבודה של שישים ריבוא אנשים, שעבדו עבודת פרך??!

נלך להטבלה השניה:

לוקחים מרור, ומטבילים בחרוסת... למה עושים את זה?

אומרת הגמרא [מסכת פסחים קיד, א] - **הביאו לפניו מצה וחרוסת ושריטתו ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה ר"א בן צדוק אומר מצוה.**

מה הסיבה שאתה מצווה לעשות חרוסת ?

אומרת הגמרא {פסחים קטז, א} - **מאי מצוה רבי לוי אומר זכר לתפוח ור' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי הלכך צריך לקהוייה וצריך לסמוכיה**

אומר רש"י - **זכר לתפוח**. שהיו יולדות בניחן שם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתיך. **לסמוכיה**. להטיל ולכתוש בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהוייה להטיל בו תפוחים ויין ומילתא דאית בו קיוהא: **צריך לקהוייה**. זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט.

כך מביאים בגמרא, שתי דעות..

איך אתה עושה את שתי הדברים האלה ביחד ?

אומרים רבותינו – זכר לטיט... זה הדבר הקשה ביותר שהיה במצרים, למה ?

כתוב במדרש {שמות רבה, פרשה א, אות כז} - וַיֵּרָא בְּסֹבְלֹתָם. מָהוּ וַיֵּרָא, שְׁהִיָּה רוּאָה בְּסֹבְלֹתָם וּבִזְכוּתָהּ וְאוֹמֵר, חָבַל לִי עַלְיֶיכֶם מִי יִתֵּן מוֹתֵי עַלְיֶיכֶם, שְׂאִין לָךְ מְלֹאכָה קָשָׁה מִמְּלֹאכֶת הַטֵּיט, וְהִיָּה נוֹתֵן כְּתַפְיֵוֹ וּמְסִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן.

יוצא, שמלאכת הטיט, היא מלאכה קשה. מנגד... אם אתה אומר שזה כנגד התפוח, זה לא היה מלאכה קשה... עם ישראל חוה את אחד הניסים הגדולים שהיו במצרים, תחת התפוח, שנאמר {שיר השירים ח, ה} **תחת התפוח עוררתיך**... חז"ל מספרים, שהנשים היו באות לבעליהם למקום עבודתם, מביאות להם מים, והיו רוחצים אותם ומביאות להם גדים... ונעשה להם נס, והיו יולדות שישה בכרס אחד... גמרא ארוכה מאוד {מסכת סוטה יא}.

יוצא, שהציאה של הדבש והשמן, מה שנאמר **תחת התפוח עוררתיך**, זו ההצלה הגדולה ביותר שהיתה לעם ישראל...

נשאלת השאלה – איך אתה עושה שתי דברים הפוכים - לוקח מצד אחד חרוסת, שאתה עושה אותה עבה, זכר לטיט, ומצד שני שיהיה חמוץ, כדי שיהיה דומה לתפוח... אז תפוח זה ההצלה הכי גדולה, וטיט אלו הצרות הכי גדולות, אז איך אתה שם את שניהם ביחד, ועושה דבר והיפוכו ?

אם אלה הדברים רבותי, בואו ונלך שלב נוסף:

אומר הרמב"ם {הלכות חמץ ומצה, פרק שמיני, הלכה ח} - **בְּזִמְנֵי הַזֶּה שְׂאִין שֶׁם קָרְבָּן אַחַר שְׂמִינֵי הַמוֹצֵיאַ לְחֵם חוּזֵר וּמִבְרֵךְ עַל אֲכִילַת מִצָּה. וּמִטְבֵּל מִצָּה בְּחֹרֶסֶת וְאוֹכֵל.**

הראב"ד כותב – וזה הבל.

לכאורה זה פלא – מה פתאום הרמב"ם כותב את זה, ומה פתאום הראב"ד כותב שזה הבל ?

התשובה מעניינת מאוד:

כותב הטור {סימן תע"ה} - ואיני יודע טיבול זה בחרוסת למה כו' ועוד הקשה בעל המנהיג לדבריהם שהמצה היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט והאיך יתחברו זה עם זה.

שואל המנהיג – איך אתה יכל לקחת מצה, שמשמלת את החיפזון שבו יצאנו ממצרים, ואתה הולך ועושה את זה ביחד עם חרוסת !?

אבל אומר ספר המנהיג – שכל הענין של המצה, שהיא מסמלת חירות, כי בה יצאנו בחיפזון ממצרים, אז איך זה מסתדר עם לקיחת החרוסת, שמשמלת את הטיט !?

ועוד קשה – המצה היא מדאורייתא והחרוסת היא מדרבנן, ואיך תיקח מצה שהיא מדאורייתא ותשים עליה דבר שמדרבנן ? אתה מבטל את הטעם של דאורייתא.

בואו ונלך לשלב נוסף:

תוספות {מסכת פסחים קטז, א} נותן מתכון, איך עושים חרוסת – **דבור המתחיל צריך**. ובתשובת הגאונים מפרש לעשות חרוסת בפירות שנדמה לכנסת ישראל בשיר השירים תחת התפוח עוררתיך כפלח הרמון התאנה חנטה אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גינת אגוז ...

נשאלת השאלה – למה צריכים להכניס את כל המינים האלה, בתוך החרוסת ?

אם אתה אומר, שהחרוסת היא זכר לתפוח, אז בכלל מה קשור כל כנסת ישראל לתפוח !?

אם אתה אומר, שזה זכר לטיט, אתה יכל לומר, שכל כנסת ישראל עבדו בטיט, אז אפשר להכניס את זה בתוכו...

רבותי, זה לא ניגמר כאן... אומרת הגמרא, שצריך להוסיף לזה עוד תבלין, **זכר לקש**... איזה תבלין ? הגמרא לא אומרת... אומר הרא"ש, וכך כתוב ברי"ף – מוסיפים זנגביל וקינמון.

רבותי, אנחנו רוצים להבין, מה הסוד שטמון כאן:

בא תוספות, בקטע האחרון שלו, ואומר - ושקדים על שם שקד הקב"ה על הקץ.

אז למה צריכים שקדים ?

כי הקב"ה שקד על הקץ... הוריד לך הקב"ה 190 שנה מהשעבוד, אל תשכח לשים גם שקדים, שיהיה בתוכו !

רבותי, עד כאן "התפריט", שמביא התוספות, מתשובת הגאונים... מה מונח כאן ?

השאלה האחת לפני אחרונה היא - **רבן גמליאל אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור.**

כל מי שמביט בזה רואה, שהסדר הוא לא נכון – קודם כל מרור, פסח, מצה...

גם אם אתה לוקח את שלושת המצות, כמו שדיברנו בשבוע שעבר, שהם מסמלות את שלושת האבות הקדושים, אז פסח מצה ומרור, גם זה כנגד האבות הקדושים :

פסח כנגד יעקב אבינו, המצה כנגד אברהם אבינו והמרור בשביל יצחק אבינו שתבע ייסורים. אז הסדר צריך להיות אחרת...

איך מפרש, שלא שואל את השאלה הזאת...

שאלה נוספת – מרור, הוא הדבר שלא נאכל בהסבה... אבל - **בן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים: היה כורך מצה ומרור ואוכל בנחמד, לקיים מה שנאמר: על מצות ומררים יאכלהו...** בשעה שאנחנו עושים כורך, אנחנו כן עושים הסיבה.

מצה עושים הסיבה, כי היא סמל לחירות. מרור לא עושים הסיבה, כי הוא סמל לגלות... אז למה אם אתה כורך אותם יחד, אתה כן עושה ?

השאלה האחרונה במקבץ הזה, היא השאלה שהרבה שואלים:

כי על התוספת עיניו שהם עשו, זה הביא לעם ישראל ברכה מרובה, שבזכות זה, מיהר הקב"ה להוציא את עם ישראל ממצרים! אז על מה הם יענשו? על זה שהם עשו צרות לעם ישראל! כי יכלו להימנע מכך.

הראב"ד חולק עליו, ואומר – לא, העונש יגיע על מה שהכבידו את השעבוד, מעבר למה שהקב"ה אמר **ועבדום** – כן, **ועינו אותם** – כן... אבל שחטו אותם – לא! על זה הם יקבלו את העונש!

יוצא, שישנה מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד, על מה המצרים מקבלים עונש.

אומר בעל האדרת – הרמב"ם סבר, שקושי השעבוד השלים ליציאת מצרים... יוצא, שכל החירות שיש לנו ביציאת מצרים, זה בא כתוצאה מקושי השיעבוד!

יוצא שבחרוסת, שנמצאים בה כל כלל ישראל – רימון ותאנה ואגוז ותפוח... כולם נמצאים בפנים, כי כל כנסת ישראל נמשלה לזה! מה היו עושים בטיט הזה?? היו בונים עם זה לבנים, וכשלא היה מספיק, היו מכניסים ילדים לתוך אמת הבנין. יוצא, שיציאת מצרים היתה בגלל קושי השעבוד.

אומר הרמב"ם - **ויטבל מצה בחרסת ואוכל**. כי קושי השעבוד, הוא זה שהוציא אותם ממצרים!

אבל הראב"ד, שסובר אחרת, שכל מה שעשו, עשו מעצמם, אז מגיע להם עונש על זה. אז לא ייתכן שאתה לוקח את המצה, שמשמלת חירות, ואתה מטביל אותה בתוך חרוסת. לכן הוא אומר – הרי זה הבל!

אלו הדברים שמסביר, ספר האדרת, כך מופיע בספר ירח למועדים.

אם אלה הדברים, נצרך לזה גם את תשובתו של הצ"ח:

הצ"ח בספרו ציון לנפש חיה [מסכת פסחים] כותב – תדע לך, שמה שהקדימו לנו פסח ומצה, לפני מרור... לומר לך, שזה לא היה כסדרו.

אם היינו יוצאים ממצרים אחרי 400 שנה, כמו שהובטח לנו, אז היית כותב **מרור, פסח, מצה**. אבל היות ולא יצאנו בזמן, כי קושי השעבוד השלים, אז לא יכל להיות כתוב **מרור, פסח, מצה**... **ופל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן. פסח מצה ומרור**... כי כל הסיבה שהיה לנו פסח ומצה, הכל בגלל המרור! יוצא, שהמרור היא הסיבה ליציאה ממצרים!

לכן מי שלא הגיע להכרה, שהיציאה ממצרים, היתה כתוצאה מקושי השעבוד שהשלים, אז לא קיים את המצה ולא יצא ידי חובתו, כיון שכל היציאה ממצרים היתה, כתוצאה מקושי השעבוד שהשלים.

אומר הגאון מוילנה – לכן הטעמים על המילים **וימררו את חייכם**, הם קדמא ואזלא, כיון שיצאנו לפני הזמן, בגלל **וימררו את חייכם**.

אם אלה הדברים רבותי, בואו ונחזור ברשותכם, לסוף פרשת שמות:

בסוף פרשת שמות, אומרת התורה (ה, א) **ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה ה-אמר ה' אלהי ישראל שלח את-עמי ויחגו לי במדבר...**

(ד) **ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם:** (ה) **ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם הארץ והשבתי אתם מסבלתיכם:** (ו) **ויצו פרעה ביום ההוא את-הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר:** (ז) **לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן:** (ח) **ואת-מתכנת הלבנים אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי-נרפים הם על-כן הם צעקים לאמר ונקה נזבחה לאלהינו**

בשעה שבה משה רבינו לפרעה, לגאול את עם ישראל.. **ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם**... הולך פרעה ומכביד את העול, על עם ישראל... בא משה רבינו לקב"ה (כג) **ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשםך הרע לעם הזה והצל לא-הצלת את-עמך**.

משה רבינו אומר – ריבונו של עולם, תסביר לי, אם אני הגואל של עם ישראל, איך זה יתכן, שברגע שאני בא לגאול אותם מהצרות, נעשים יותר צרות!?

כדי להבין את יסודם של דברים, נעמוד על יסוד נפלא ביותר, שמובא בספר **ירח למועדים** [מאמרי חג הפסח, כב]:

הוא מביא את דברי הרמב"ם, ומביא את שאלת המנהיג בטור שהבאנו...

אומר בעל האדרת – המחלוקת שבין הרמב"ם לראב"ד כאן, לגבי הטבלת המצה בחרוסת, זו המחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד, בהלכות תשובה.

איך נכנסו הלכות תשובה, בדברי הרמב"ם והראב"ד?

אומר האדרת דבר נפלא – הרמב"ם והראב"ד חולקים, האם מגיע להם עונש, על מה שהם הכבידו את העול על עם ישראל, או שלא מגיע להם עונש?

אומר הרמב"ם [הלכות תשובה, פרק שישי, ה] - **וכן המצריים קל אָחַד ואַחַד מאוֹתָן המצרים והמריעים לְשִׂיבָל אֵלוּ לֹא רָצָה לְהֵרַע לָהֶם הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. שְׁלֹא גָזַר עַל אִישׁ יָדוּעַ אֶלָּא הוֹדִיעוּ שִׂסּוּף זָרְעוּ עֲתִיד לְהַשְׁתַּעֲבֵד בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם**.

כל מצרי, אומר הרמב"ם, יכל לומר "רבותי, אני לא עושה את זה"

אומר הראב"ד - **והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם וכו'.** א"א אלה הם אריכות דברים שאינן מתובלים וחי ראשי כמעט אני אומר שהם דברי נערוות. יאמר הבורא לזונים למה זנית ואני לא הזכרתיך בשם כדי שתאמר שעליך גזרתי יאמרו לו הזונים ועל מי חלה גזרתך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתך. אבל וקם העם הזה וזנה כבר אמרנו שאין בענין הזה ידיעת הבורא גזירה וכ"ש בכאן שאף משה אמר כי השחת תשחיתון הן בעודני חי עמכם ואף כי אחרי מותי וכ"ש הבורא שהיה יכול לומר כן בלא גזירה. וענין המצרים אינה שאלה משני פנים. האחד כי הדבר ידוע שאין הבורא נפרע מאדם רע אלא ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע מן הרע ממנו ברשעו וכן הוא אומר הוי אשור שבט אפי כהתימך שודד תושד פי מפני רשעך וגודל לבך והתפארך עלי. והמצרים ג"כ רשעים היו וראויים למכות והם ואילו שמעו למשה בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טבעו בים אבל זדונו של פרעה ובזותו את הבורא יתברך לפני שלוחו הוא גרם לו.

המצרים עשו זאת מיוזמתם, ועל כן מגיע להם עונש!

בא הספר **ירח למועדים**, ואומר – אם ככה, בא ותראה מה מחדש לנו האדרת:

הרמב"ם אומר, שעל קושי השעבוד הם לא נענשו, כי הרמב"ם סובר, שאת העונש מקבלים, על זה שעשו להם צרות... אבל אם זה, כל אחד גם יכל להשתחרר מזה, ולומר "אני לא עושה"... לא כמו הראב"ד שסובר, שכל מי שעשה יתוספת שעבודי, קיבל עונש...

למה הרמב"ם לא סובר כמו הראב"ד?

כי הוא סובר, שעל תוספת העינוי שהם עשו, על זה הם לא מקבלים עונש... למה?

אומרים חז"ל – משה רבינו הגיע בט"ו לחודש ניסן, והמכות ארכו עשרה חודשים

אז אם תיקחו אחורה עשרה חודשים, מט"ו בניסן, יוצא שחודשיים נתנו להם לקושש קש לתבן ... אחרי חודשיים, פסקה המכה הזאת... למה ?

התחילה מכת דם, פסקה המכה של לקושש תבן.... הגיע ראש השנה, בטלה עבודה מאבותינו ...

אמר הקב"ה – חסר עוד ארבע שנים לסיום... מה עושים ?

מוסיפים עוד קושי – נותנים להם לקושש קש לתבן ... ובתוספת הזאת, חישב הקב"ה את הקץ, ויצאו ממצרים !

יוצא, ש- וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם, זה מה שגרם להוציא אותם יותר מוקדם .

אם כך, אומר הקב"ה, אני ידעתי את מכאובם, אני ידעתי מה עם ישראל סובל, אבל אדרבא ואדרבא, הסבל הזה, יביא להם את הגאולה לפני הזמן !

אם נסכם את מה שאמרנו עד עכשיו :

החרוסת הזאת מסמלת, את כל הקושי שהיה לעם ישראל. מה היה להם ?

נתנו להם מלאכה של טיט, שחז"ל אומרים – אין לך מלאכה קשה יותר, מן הטיט.

רבתי, שאלנו תפוח !!

תפוח מסמל את הזמן שנולדו שישה בכרס אחת ... שישה שילדו אותם בתוך השדה... איזה ניסים היו !

רבתי, אבל הלידה של השישה ילדים, זה היה חלק מקושי השעבוד, למה ?

כי מזה שנתן להם הקב"ה, ללדת שישה בכרס אחת, היה תוספת של אנשים שיעבדו, ומה זה נתן ???

נתן יותר תפוקה- היה יותר קושי השעבוד !

אם ככה, אומר לנו תשובת הגאונים – תקחו חרוסת, שעשויה מכל כנסת ישראל... תכניסו לתוכו תמר, ואגוז, ורימון ותפוח, הכל תוסיפו ... רק אל תשכח להוסיף דבר אחד – שקדים !

למה שקדים ??

בזה ששיקעו את הילדים באמת הבנין, זה חישב את הקץ !

אומרים חז"ל – זה בסדר גמור, כל זה היה במשך 86 שנה... אבל בחודשיים האחרונים, היתה תוספת של דבר, מה התוספת ?

שבא משה רבינו, ואמר לפרעה לשלוח את העם... ומה יצא מזה ???

אתם צריכים לקושש קש לתבן !

אומרת הגמרא – נוסיף לזה עוד סימן... איזה סימן ??

נוסיף לזה עוד תבלין – זנגביל... קינמון.

יוצא, שבתבן הזה מופיעים כל הניסים !

ממילא, נמצאנו למדים, שכל עבודת ליל הסדר, היא כולה תרתי דסתרי ...

עד עכשיו סיפקו להם את התבן... עכשיו הם צריכים גם להביא את התבן לעצמם ...

רואה משה רבינו, שמאז שהוא הגיע, לא רק שירד העול, אלא הוכבד העול !

וּמֵאָז פָּאתֵי אֶל-פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהֵצַל לֹא-הֵצַלְתָּ אֶת-עַמְּךָ נַעֲשֶׂה רַק יוֹתֵר גְּרוּעַ !

אתה שולח אותי לגאול את ישראל, ונעשה יותר גרוע !! לכאורה, זה סותר את ענין הגאולה ...

אומר לו הקב"ה תשובה (ו, א) עַתָּה תֵּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְּיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ

הקב"ה מנחם אותו... ומבטיח לו שהוא יענש על כך... אבל לכאורה, לא עונה לו תשובה...

אומר רש"י, שהתשובה לא מופיעה כאן, אלא בפרשת וארא {שמות ו, ב} וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'... זאת התשובה ! דיבר איתו קשות - וַיְדַבֵּר זה דיבור קשה אֱלֹהִים מידת הדין וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' זו מידת הרחמים.

אומרת הגמרא {מסכת ברכות ס, ב} - אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד.

אומר הגאון מוילנה – {שמות ו, ב} וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה', שהפירוש שאף שהמעשה הוא באלוקים, המחשבה היא בהוויה .

אומר הגאון מוילנה, מאיפה לומדים את ההלכה של לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד !!

זה מהפסוק הזה וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'.

בכל שלב שאתה רואה את המידה של אלוקים, תדע לך, שזה בהוויה . אעפ"י שאלוקים נראה לך מידת הדין.

אומר הקב"ה למשה רבינו – ראית דין !! אתה שואל מה זה הסתירה הזאת !!

התשובה היא ה' אחד ! תראה את מידת הוויה שמונחת כאן... מהי ?

נסביר את הדברים, עפ"י הדברים שכותב הגרי"ז מבריסק :

עם ישראל היה צריך להיות במצרים ארבע-מאות שנה. אז איך יצאו קודם ?

אנחנו אומרים באגדה של פסח - שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֶּץ... מה עשה הקב"ה ?

לקח כל צער של יהודי... כל גוף של יהודי ששקע באמת הבנין ... לקח כל ילד יהודי שנשחט... וצירף הכל על כף המאזניים, כנגד וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה.

לוקחים את זה מול זה, שמים על כף המאזניים... ואז אמר הקב"ה – הנה, יש לנו כבר 185 שנה להוריד !

מה שהיה עד שמשה רבינו הגיע, יש לנו כבר 185 שנה... חסר לנו חמש שנים ... מה עושים בשביל להשיג אותם במהירות ?

משה רבינו בא מול פרעה, ואומר לו – תשחרר את עם ישראל !

לשחרר !! אין שחרור... אני מוסיף להם עוד קש !

כמה זמן היה קש ?

שלושה חודשים .

אז יוצא, שזו הגאולה עצמה, שהם לא נכנסים לעשר החמישים !

מִצָּה זוֹ שְׁאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהִחְמִיץ – אִם הֵינּוּ נִשְׁאָרִים עוֹד רֵגַע אֶחָד, בְּצֶקֶם שֶׁל הָאֲבוֹת הִיא מִחְמִיץ .

אומר ר' לייב איגר - **בצק** זה גימטריא של בכל מכל כל...

בשלושה דברים נתברכו האבות הקדושים...אומרת הגמרא {מסכת ב"ב יז, א} - **בכל מכל כל**, אם תחבר אותם, תקבל את הגימטריא של 192.

בצק – אברהם, יצחק, יעקב.

אילו הקב"ה לא היה מוציא אותנו ממצרים במהירות, היה בצקם של האבות מחמץ, לא היתה לנו זכות להיגאל יותר.

יוצא שזה שנגאלנו ממצרים, היתה זכות עצומה, והכל בא בגלל קושי השעבוד.

לכן כל דבר שאנחנו עושים בליל הסדר, זה דבר והיפוכו :

לוקח דבר שמשמל בני חורין, בני מלכים, ומכניס בתוכו גם דבר, שמשמל את השעבוד...

מצה סמל לחירות... תטביל אותה בחרוסת ...

כרפס במי מלח ... הכרפס זה סמל לדמעות, שעם ישראל סבל במצרים ...

אם אתה לא סובר, שהסיבה היא בגלל יעקב אבינו שבכה, אם לא זה, אז כנגד הדמעות שהעבדו את עם ישראל בפרך ... הדמעות שהם הורידו, זה הביא לנו את יציאת מצרים.

כל מה שאתה עושה בליל הסדר, הכל בא בהפוכה – דבר שמשמל את השעבוד, עם דבר שמשמל את הגאולה.

אם אלה הדברים, משה רבינו אומר **וּמֵאֵז בְּאֵתֵי אֵל-פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַע לְעַם הַזֶּה וְהֵצַל לֹא-הִצַּלְתָּ אֶת-עַמְּךָ אִם אֲנִי שְׁלִיחַ לְגֹאֲלָהּ, אֵיךְ יִכָּל לְהִיּוֹת, כֹּל כֵּךְ הֲרַבָּה עֵינׁוּיִים ??**

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' – כל מה שאתה רואה במידת הדין, הכל זה רחמים !
אומר הגאון מוילנה – **מכאן לומדים כל דעביד רחמנא לטב עביד – כל מה שנראה לך רע, הכל לטובתך !**

אם אלה הדברים, יש לנו מסר עד ליל הסדר... נדע את הדבר והיפוכו, בכל דבר ודבר ...

אבל יש לנו מסר לכל השנה כולה... פרשה של אמונה...

כל יהודי, במהלך חייו, צצות לפניו שאלות ...

אדם שואל – ריבונו של עולם, למה נעשה לי רע ???
אני שומר מצוות... הכל בסדר אצלי... למה נהיה לי רע ???

אחד שואל למה פיטרו אותו מהעבודה... אחד שואל למה אין לו ילדים... אחד שואל למה הוא לא מתחתן... ואחד שואל למה הוא התחתן...לכל אחד ואחד יש את השאלות שלו, למה נעשה לו רע...

אומר הקב"ה **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' כל מה שנראה לך מידת הדין, זו מידת הרחמים .**

אם ככה, כל עבודת ליל הסדר, היא שנדע, שכל מה שהקב"ה עושה איתנו, זה כל לטובה .

אתה לוקח יין, שהוא סימן לחירות... ומצד שני, הוא סמל לשחיטת הילדים ?

התשובה היא – כן, כי אלמלא לא היתה שחיטת הילדים, לא היית יוצא אחרי 210 שנים... היית יוצא משם, אחרי ארבע-מאות שנה !

והשקדים שמוסיפים לחרוסת, זה כדי להראות שהקב"ה **שקד** על הקץ, כדי להוציא את עם ישראל יותר מוקדם !

אתה עושה מסובים... "רגע, איך עשית כל כך מהר ?? ..."

התשובה היא – מהר, בגלל ששחטו ילדים.

אומר הרמב"ם – תשים מצה עם חרוסת ...

מצה עם חרוסת !! המצה היא סמל לגאולה, והחרוסת סמל לגלות... איך אתה יכל לעשות את שתיים ??

שואל ספר המנהיג – לקחת דבר שמדאורייתא ולבטל אותו מתוך מצוה מדרבנן !!

אומר הרמב"ם – ודאי שכן, כי המצה זה סמל לחירות !

רגע.. איך יכל להיות שיצאנו לחירות לפני הזמן ???

זה הכל בגלל החרוסת... הכל בגלל **וַיִּמְרֹו אֶת חַיִּיהֶם** ... לכן תיקח את ה - **וַיִּמְרֹו אֶת חַיִּיהֶם**, ותטביל בתוך המצה, שזה סמל לחירות .

אם אלה הדברים רבותי בס"ד, יש לנו פשט נפלא נוסף :

בשעה שאנחנו אוכלים מרור לבד, אנחנו לא עושים היסבה, כי מרור והסבה לא הולכים ביחד ...

אבל כשלוקחים כורד, ויודעים לצרף את המצה, שהיא סמל לגאולה, עם המרור, שהוא סמל לגלות, כורכים אותם, ושמים בפנים חרוסת, וכך עושים הסבה ...

מרור ? חרוסת ביחד עם מצה ? כך אתה עושה... מה אתה עושה עם זה ?

מסובים . למה ???

כי אדרבא, המרור והמצה, הולכים שלובים זה בזה **וַיִּמְרֹו אֶת חַיִּיהֶם**, זה הביא את הקדמא ואזלא, זה הביא את החיפזון, לכן לוקחים אותם ומטבילים אותם בחרוסת, ולוקחים את כל השלושה האלה יחד.

אם אלה הדברים רבותי, נוכל להבין דבר נפלא :

אנחנו אומרים **מִצָּה זוֹ שְׁאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהִחְמִיץ.**

אומר הספר ירח למועדים ... כתוב באר"י הקדוש, דברים ידועים – אילו היו עם ישראל נשארים במצרים עוד רגע אחד, לא היה קיום שלהם ...

עם ישראל הגיע למי"ט שערי טומאה, שעוד שער אחד, לא היה את מי להוציא ממצרים.

יוצא, שהגאולה שלהם היתה, בזכות זה שהוציאו אותם בחיפזון ממצרים ...

יוצא, שה - **וַיִּמְרֹו אֶת חַיִּיהֶם** שמשו רבינו עשה, הביא את היציאה יותר מוקדמת, כדי שלא יכנסו לשער החמישים !

אומר משה רבינו – רגע, אני שליח לגאולה... איך יכל להיות... !!

אמר לו הקב"ה – הצרות האלה, מונעות מהם להיכנס לשער החמישים ...

יהי רצון שבעשרה שבועות שנותרו לנו, עד ליל הסדר, נזכה להתכונן כדבעי, כי בע"ה השנה, כולנו בתקווה שזה יהיה בבית המקדש במהרה בימינו אמן ואמן !!!

נכתב ונדפס

לעילוי נשמת מרדכי יעקב בן אברהם אליהו שיינברגר ז"ל
להצלחת אהרון דב דניאל שיינברגר ובני משפחתו הי"ו